

Brüssel, 16.11.2016
COM(2016) 725 final

**KOMISJONI TEATIS EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE, EUROOPA
KESKPANGALE, EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE,
REGIOONIDE KOMITEELE JA EUROOPA INVESTEERIMISPANGALE**

2017. aasta majanduskasvu analüüs

Sissejuhatus

2017. aasta majanduskasvu analüüsis kirjeldatakse kõige kiireloomulisemaid majanduslikke ja sotsiaalseid prioriteete, millele Euroopa Liit ja tema liikmesriigid peavad lähikuudel oma tähelepanu keskendama. Komisjoni presidendi 14. septembri 2016. aasta kõnes olukorrast Euroopa Liidus rõhutati vajadust tugevdada Euroopa majanduse elavdamist ning teha suuri investeeringuid noortesse ja tööotsijatesse, samuti idufirmadesse ja VKEdesse Samal päeval presidendi ja asepresidendi allkirjutatud ning Euroopa Parlamendi presidendile ja nõukogu eesistujale saadetud eellepingus juhitakse tähelepanu vajadusele saavutada majanduse elavnemine, mis oleks kasuks kõigile, eelkõige meie ühiskondade nõrgematele osadele, ning tugevdaks õiglust meie ühtsel turul ja selle sotsiaalset mõõdet. Selles nimetatakse mitut viisi luua liidus rohkem töökohti, edendada majanduskasvu ja investeerimist, mis on komisjoni peamine prioriteet¹. Kõigile positiivse majandusliku tuleviku tagamist, meie elulaadi kaitsmist ja paremate võimaluste pakkumist noortele kirjeldati samuti prioriteetidena „Bratislava tegevuskavas“, mille 27 liikmesriigi riigipead ja valitsusjuhid 16. septembril 2016 kinnitasid.

Käesolevas iga-aastases majanduskasvu analüüsis on esitatud lisaks poliitikasuunistele konkreetne soovitus võtta vastu nõukogu soovitus euroala majanduspoliitika kohta², teatis euroala eelarvepoliitika positiivse seisundi kohta³ ning majandusliku⁴ ja tööturu olukorra ning sotsiaalsete tingimuste põhjalik analüüs.⁵ See põhineb majanduspoliitikal, mis koosneb kolmest komponendist – investeerimine, struktuurireformid ja vastutustundlik riigi rahandus – ja mida komisjon on järginud alates oma ametiaja algusest, üldise töökohtade loomise, majanduskasvu, õigluse ja demokraatlike muutuse tegevuskava osana. Selle koostamisel on tuginetud ka aruteludele Euroopa Parlamendi, nõukogu ja muude ELi institutsioonidega, mis on toimunud pärast kõnet olukorrast Euroopa Liidus. Arvesse on võetud ka vaateid, mida sotsiaalpartnerid on dialoogides väljendanud.

ELis on toimunud mitmeid positiivseid sündmusi, mis näitavad Euroopa majanduse vastupanuvõimet ja elavnemist, hoolimata laiemast globaalsest ebakindlusest. Kõigi liikmesriikide majandus kasvab taas. Investeerimine on hakanud hoogustuma. Alates 2013. aastast on loodud 8 miljonit uut töökohta. Tööhõive määr on samuti kasvanud. Kui praegune suundumus jätkub, on strateegias „Euroopa 2020“ sihiks võetud 75 % tööhõive määr tõesti saavutatav. Tööjõus osalemise määra tõus aastate jooksul, hoolimata kriisist, on veel üks tõend tööturgude tegevuse tulemuslikkuse struktuurse paranemise kohta. Euroala keskmine valitsemissektori eelarvepuudujäägi tase, mis oli paar aastat tagasi üle 6 %, on sel aastal alla 2 % ja üha väheneb. Valitsemissektori võla tasemed on stabiliseerunud ja hakkavad eeldatavasti langema.

Siiski ei ole põhjust rahuloluks, kuna elavnemine on veel habras. Kriisi pärand ja kriisieelsetest aastatest pärinevad struktuursed eelarvepuudujäägid hoiavad majanduskasvu, tööhõivet ja investeerimist ikka veel tagasi. Hoolimata olukorra hiljutisest paranemisest püsib paljudes Euroopa osades liiga kõrge töötuse tase ning pikaajaline kõrge töötuse tase avaldab paljudes liikmesriikides negatiivset sotsiaalset mõju. Peale selle ei ole SKP ja tootlikkuse kasvumäärad ikka veel täit potentsiaali saavutanud ning investeeringute tasemed on kriisieelsetest madalamad. Euroalal ja ELis üldisemalt on lisaks sellele ikka veel

¹ http://ec.europa.eu/priorities/state-union-2016_et

² COM(2016) 726

³ COM(2016) 727

⁴ COM(2016) 728

⁵ COM(2016) 729

märkimisväärsed tasakaalutust ja laiemaid riske, liikmesriikide vaheline ja -sisene lähenemine on paljudel juhtudel takistatud.

Tekstikast nr 1. 2014.–2016. aasta peamised majanduslikud ja sotsiaalsed sündmused

Alates komisjoni ametisseastumist on toimunud rida positiivseid muutuseid.

- ELi ja euroala majandus on paari viimase aasta jooksul mõõdukalt kasvama, mille jätkumist prognoositakse ka lähiaastateks. ELi SKP on praegu suurem kui enne kriisi.
- Elavnemine tekitab mitmes liikmesriigis üha enam töökohti, seda ka tänu hiljutistele struktuurireformidele. Alates 2013. aastast on loodud 8 miljonit uut töökohta, millest 5 miljonit pärast praeguse komisjoni ametiaja algust.
- ELi töötuse määr langes jätkuvalt ning oli 2016. septembris 8,6 % tasemel, mis on madalaim tase 2009. aasta järel.
- Samal ajal on 20-64 aastaste vanuserühma tööhõive määr esmakordselt kõrgem kui 2008. aastal – 71,1 % tasemel (2016. aasta teine kvartal). See tähendab, et kui praegune suundumus jätkub, võib strateegias „Euroopa 2020“ sihiks võetud 75 % tööhõive määr saavutatav olla.
- Investeeringute kogusumma ELis on hakanud 2014. aasta järel taas kasvama hakanud ja prognoositakse selle kasvu jätkumist (EL: 2014: +1,2 %; 2015: +2,2 %; 2016: +2,0 %; 2017: +2,1 % 2018: +2,8 %).
- Euroala valitsemissektori eelarvepuudujäägid on langenud paari aasta taguselt keskmiselt 6 % SKPst käesolevaks aastaks alla 2 %, ja see langus eeldatavasti jätkub. See võimaldas real riikidel väljuda viimastel aastatel ülemäärase eelarvepuudujäägi menetlusest.
- ELi ja euroala valitsemissektori võlg väheneb jätkuvalt pärast 2014. aasta tiptaset ja on 2016. aastal eeldatavasti 86,0 % (euroalal 91,6 %) ning väheneb kahel järgneval aastal vähehaaval edasi.

Siiski ei ole põhjust rahuloluks.

- Seni majanduse elavnemist toetanud soodsate üldtingimuste (naftahindade langus ja euro odavnemine) mõju vaibub ja väljavaadet ohustavad riskid, mis on tingitud muu hulgas globaalsest olukorrast, aga ka Ühendkuningriigi referendumist johtuvast ebakindlusest.
- Elavnemisele on suuresti kaasa aidanud Euroopa Keskpanga senine rahapoliitika, kaasa arvatud sellest tulenevad madalad intressimäärad.
- Majanduskasv on seni tagasihoidlik, ja seda hoiab tagasi kriisi pärand, sealhulgas erasektori võlg, aga ka kriisielsetest aastatest pärinevad struktuursed eelarvepuudujäägid. Hea näide on olukord pangandussektoris.
- Ikka on veel märke makromajanduslikust tasakaalustamatusest ja piiratud lähenemisest, eelkõige euroalal.
- Elanikkonna vananemine survestab finantsilist jätkusuutlikkust ja sotsiaalkaitsesüsteemide piisavust.
- Teatavates riikides on võlatase väga kõrge, kusjuures seitsmes euroala liikmesriigis ulatub see 100 %ni SKPst või kõrgemale.
- Struktuurireformid on paljudes liikmesriikides pooleli ning riigipõhiste soovituste täitmine liiga sageli ebaühtlane. Paljudes liikmesriikides jääb prioriteetseks kauba-, teenuste ja tööturu moderniseerimine.
- Kõrge ebavõrdsuse tase vähendab majanduse tootlikkust ja jätkusuutliku majanduskasvu võimalust, vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse risk on endiselt suur, ehkki väheneb.
- Ehkki töötus väheneb, püsib see mõnes liikmesriigis väga suurena.

Peale selle on globaliseerumine, demograafiline ja tehnoloogiline areng olulised muutuste allikad, mis peavad tooma kasu kõigile. Seda arengut saab ja tuleb säilitada, kuid seda tuleks täiendada, eelkõige tagades globaliseerumisest ja tehnoloogilistest muutustest (k.a digitaliseerimine), saadava kasu õiglase jaotamise erinevate rühmade vahel ühiskonnas, eelkõige noorte hulgas. Mure võrdsuse, õigluse ja kaasatuse pärast nõuab teadlikkuse suurendamist kõigil tasanditel poliitika ja reformide mõju kohta tulude jaotamisele.

Nagu Euroopa Parlament rõhutas,⁶ saab majanduspoliitika koordineerimise tegelikku edukust Euroopa poolaasta raames hinnata vaid riigipõhistes soovitustes kirjeldatud peamiste reformide ellurakendamise kaudu. Samal ajal, kui poolaasta on aidanud algatada liikmesriikides märkimisväärsed reforme, valmistab üldine rakendamine mõnes valdkonnas ikka veel pettumust ning on riigiti ebaühtlane. Tänu poolaasta ühtlustamisele keskenduvad soovitused nüüd iga liikmesriigi põhiprobleemidele. Lisaks on nõukogu erinevates

⁶ Majanduspoliitika koordineerimise Euroopa poolaasta: 2016. aasta prioriteetide rakendamine, 2016/2101(INI).

koosseisudes tõhustatud võrdlusanalüüsi ja vastastikust hindamist. Prioriteetseks jääb ühiselt kokku lepitud prioriteetide rakendamine.

Samal ajal, kui EL peaks pakkuma asjakohast võimaldavad keskkonda parema õigusloome ja poliitika suunamise mõttes, nagu näitavad komisjoni tööprogrammi⁷ prioriteetid, on enamuse poliitiliste meetmete võtmine liikmesriikide kohus. EL on teinud konkreetseid ettepanekuid, et tugevdada elavnemist ja suurendada vastupanuvõimet tulevastele šokkidele. Näiteks nõukogu soovitusel riiklike tootlikkuse komiteede kohta, mis võeti vastu septembris, innustatakse liikmesriike mõtlema igakülgele konkurentsivõimele, keskendudes tootlikkuse ja majanduskasvu suurendamisele. Majanduskasvu potentsiaali suurendamiseks ning majandusliku, sotsiaalse ja territoriaalse ühtekuuluvuse edendamiseks on vaja võtta kiiremini vastu reformid kooskõlas igale liikmesriigile suunatud riigipõhiste soovitustega koos prioriteetide asjakohase määramise ja rakendamisega. Liikmesriigid peaksid viima need reformid ellu, võttes täiel määral arvesse nende lühiajalist ja keskpika perioodi mõju, kaasa arvatud nende jaotuslikku mõju ja kulukust aja jooksul.

Tekstikast nr 2. ELi tasandi meetmete põhivaldkondade kokkuvõte

Euroopa Liidu tasandil on komisjon pühendunud järgmisele.

- Kolmest komponendist – investeerimisest, struktuurireformidest ja vastutustundlikust riigi rahandusest – koosneva majanduspoliitika ja vastutustundliku eelarvepoliitika tagamine. Komisjon on vastavalt kohandanud Euroopa poolaastat, sealhulgas eraldades rohkem aega dialoogile liikmesriikidega ja ühtlustades majanduslike eesmärkide kõrval sotsiaalseid kaalutlusi.
- Stabiilsuse ja kasvu paketi sätete kohaldamine, sealhulgas sisseehitatud paindlikkuse kasutamine, et võtta paremini arvesse majandustsüklit ja hõlbustada reforme ja investeerimist nn investeeringute ja struktuurireformide klausli kaudu.
- Euroopa investeerimiskava rakendamine, et täita investeerimistühimik, sealhulgas Euroopa Strateegiliste Investeeringute Fondi tegevusaja pikendamise, tugevdades ELi vahendite mõju kava toetamiseks, murdes investeerimistõkkeid ja leides kapitaliturgude liidu kaudu uusi reaalmajanduse rahastamise allikaid.
- Vajalikud meetmed ühtse turu süvendamiseks teenuste ja kaupade, aga ka taristu valdkonnas, et viia lõpule energialiidu loomine, ja et luua tõeline digitaalne ühtne turg, laiendada ELi ettevõtjate võimalusi kaubanduslepingute kaudu ning tagada kogu ELis õiglane maksusüsteem.
- Inimkapitali investeerimise prioriteetsus, käivitades Euroopa uue oskuste tegevuskava, kiirendades noortegarantii kasutuselevõtmist ning võrreldes saavutusi hariduse ja koolituse vallas.
- Euroopa majandus- ja rahaliidu loomise lõpuleviimine, „tegusa süvendamise“ läbi, sealhulgas toetades sotsiaaldialoogi ELis, aga ka algatustega pangandusliidu loomise lõpuleviimiseks ja euroala prioriteetide kui terviku paremaks arvessevõtmiseks.

Komisjoni 2017. aasta tööprogrammis võetakse kokku tema järgmise aasta prioriteetid.

Kõiki poliitilisi tööriistu – rahanduslikke, eelarvelisi ja struktuurilisi – tuleb kasutada üksikult ja koos, et tugevdada töökohtade loomist, majanduskasvu, investeerimist ja finantsstabiilsust. Praeguses madala inflatsiooni, madala majanduskasvu ja madalate intressimäärade keskkonnas koos toetava rahapoliitilise positsiooniga on vastutus majanduse elavdamise kaitsemeetmete eest muudel poliitikavaldkondadel. Globaalses kontekstis, mida iseloomustab üha suurenev ebakindlus, on äärmiselt oluline kasutada ära kõik sisemised majanduskasvu toetavad tegurid, kasutades sobivat poliitikameetmete kombinatsiooni.

Seoses sellega kutsub komisjon liikmesriike üles, keskendudes veelgi kaasavama majanduskasvu nimel sotsiaalsele õiglusele, kahekordistama oma jõupingutused, mis on suunatud majanduspoliitika kolmele komponendile:

⁷ COM(2016) 710

- investeerimise edendamisele;
- struktuurireformide jätkamisele;
- ja vastutustundliku eelarvepoliitika tagamisele.

1. Investeerimise edendamine

1.1 Finantssektori toimimise parandamine

Juurdepäas rahastamisele on ettevõtjatele kasvu ja innovatsiooni jaoks hädavajalik. Mõnes liikmesriigis on ikka veel palju neid VKESid, kes nimetavad kõige olulisema probleemina juurdepäasu rahastamisele (Kreekas 30 %, Küprosel 25 %). Rahastamise problemaatilisust kinnitavad ka väikseimad äriühingud (12 % mikroettevõtetest), suhteliselt noored äriühingud (13 % kahe kuni viie viimase aasta jooksul loodutest) ja noored, suure kasvupotentsiaaliga äriühingud (14 % äriühingutest, kelle aasta kasvumäär on 20 % või enam – nn *gasellid*)⁸. Kuna VKEd loodavad rahastuses peamiselt pangandussektorile, jääb laenude kättesaadavus neile probleemiks, eriti neis riikides, kelle pangandussüsteeme kohandatakse. Selleks et toetada ja reformida riskikapitali raamistikku, mis on oluline kõrge kasvumääraga äriühingutele, ning aidata finantsturgudel pakkuda majandusele rohkem laenusid, tegi komisjon ettepaneku muuta Euroopa riskikapitalifondi ja Euroopa sotsialettevõtlusfondi määrusi, mis on veel üks samm kapitaliturgude liidu loomise suunas.

Kapitaliturgude liit võib luua kõigile liikmesriikide äriühingutele võrdsed tingimused juurdepäasuks rahastamisele, mis stimuleerib moonutustevaba investeerimist ja innovatsiooni. Rahastamistingimused ja -mudelid on liikmesriigiti väga erinevad, mis moonutab finantssektori peamist ülesannet toimida kapitali allikate ja investeerimisvõimaluste tõhusa vahendajana. Täieulatuslik kapitaliturgude liit hakkab pakkuma omakapitali ja võlakirjade turu kaudu alternatiivseid rahastamisallikaid, et ühest küljest täiendada pangasüsteemi ja teisest küljest hõlbustada asjakohast riskihindamist ja kapitali jaotamist finantssüsteemis. Kapital peab volama tootlikkuse kiirema kasvuga piirkondade, suure tootlikkusega majandustegevuse ja innovatsiooni suunas. Kapitaliturgude sügavam integreeritus oleks tänu riskijagamisele erasektoris puhvriks majandusšokkide vastu. Peale vajaduse tagada komisjoni ettepaneku kohaste meetmete kiire vastuvõtmine, aitavad täiendada muudatused kindlustusseltside ja pankade taristusse ja VKEdeesse tehtavaid investeeringuid reguleerivasse õigusraamistikku suurendada majanduse rahastamist. Lisaks tekitab riiklike maksejõuetusraamistike ebatõhusus laenude ebäühtlase kättesaadavuse liikmesriigiti. Komisjon esitab peagi ettepaneku ennetava restruktureerimise normistike, teise võimaluse ja maksejõuetusmenetluse täiustamise kohta.

Liikmesriigid peavad investeerimise edendamiseks ja Euroopa majanduse rahastamise hõlbustamiseks kõrvaldama pangandussektoris veel säilinud haavatavuse. Mitmes liikmesriigis on endiselt suureks probleemiks viivislaenude kõrge tase. Viivislaenu ja ebatõhus tegutsemine koos madala intressi ja aeglase majanduskasvuga vähendavad pankade kasumlikkust, mis omakorda vähendab nende suutlikkust luua või kaasata uut kapitali uute laenude andmise toetamiseks, ja seega nende suutlikkust toetada majanduse elavdamist. Sellest nõiaringist väljamurdmine nõuab pankade vabastamist kirjeldatud taagast, mõjutamata sealjuures riigi rahakotti. Selles kontekstis on äärmiselt olulised tõhusad kohtuvälised maksejõuetusraamistikud, sealhulgas ennetav restruktureerimine, ning vastuvõetud reformid tuleks täielikult ellu rakendada. Viivislaenude teenindamine mittepankadest eriasutuste poolt

⁸ Ülevaadet euroala ettevõtjate juurdepäasu kohta rahastamisele (SAFE), <http://ec.europa.eu/growth/safe>

ja nende laenude müük neile peaks olema kooskõlas asjakohaste õigusaktidega võimalik ja seda tuleks stimuleerida kõigis liikmesriikides.

Panku tuleks stimuleerida jätkama nende tegevuse tõhustamist. Pankade kasumlikkusele on avaldanud mõju tsüklilised ja struktuursed tegurid – sealhulgas uued regulatiivsed nõuded ja madala tootlusega keskkond. Pankade ärimudelite kohandamine uuele tegevuskeskkonnale nõuab täiendavaid jõupingutusi, mis võivad hõlmata ülemäärase võimsuse edasist vähendamist ja sektori konsolideerimist. Pooleliolevate regulatiivsete algatuste asjus tuleks kiiresti kokku leppida, et tagada õigusselgus ja -kindlus, vältides lubamatut mõju reaalmajanduse rahastamisele. Rahvusvahelisel tasandil kavandatavad täiendavad algatused peaksid viima kapitalinõuete üldisele märkimisväärsele tõstmisele.

Pangandusliidu loomise lõpuleviimine peaks olema kiire ja nõuab samaaegseid täiustusi riskide vähendamise ja jagamise valdkonnas. Pangandussektori vastupanuvõime on viimastel aastatel märkimisväärselt suurenenud. Sellegipoolest sattusid pankade aktsiahinnad 2016. aastal mitmel korral surve alla, seda ka sündmuste tõttu rahvusvahelistel turgudel, nagu näiteks vapustused Hiinas või Ühendkuningriigi rahvahääletuse tulemuste teatavakstegemine. Oluline on kaitsta usaldust pangandussektori vastu ja jätkata selle taastamist. Pankade finantsseisundi taastamise ja kriisilahenduse direktiiv koos ELi riigiabi eeskirjadega moodustavad raamistiku finantsstabiilsuse hoidmiseks, kaitstes samal ajal maksumaksjaid. Kiirendada tuleks tööd ühtse kriisilahendusfondi ühiste kaitsemeetmete loomiseks. Jätkuma peaksid arutelud Euroopa hoiuste tagamise skeem üle, mille eesmärk on saavutada võimalikult kiiresti kaasseadusandjate vaheline kokkulepe, ning prioriteetseks tuleks tunnistada ka tulevaste riskivähendusetepanekute vastuvõtmine.

1.2 ELi fondide mõju suurendamine Euroopa investeerimiskava toetamisel

Euroopa investeerimiskava on osutunud kasulikuks vahendiks konkreetsete tulemuste saavutamiseks ja liikmesriikidesse tehtavate investeringute jätkusuutliku suurenemise stimuleerimiseks. Euroopa Strateegiliste Investeringute Fond (EFSI) on kaasanud 27 liikmesriigis vaid ühe aasta jooksul peaaegu 138 miljardit eurot. Sama ajavahemiku jooksul sai EFSIst toetusi hinnanguliselt peaaegu 300 000 VKEd⁹. Euroopa investeerimiskava oma erinevate aspektidega (finantsinstrumendid, tehniline abi ja ärikeskkonna parandamise meetmed) annab reas sektorites tõeliselt häid tulemusi, toetades innovatiivseid projekte, mis aitavad kaasa töökohtade loomisele, majanduskasvule ja noorte töötuse vähendamisele kohalikes kogukondades. Nimetatud projektid on olulised ELi majanduse tuleviku jaoks ning on suunatud sellistele olulistele valdkondadele, nagu VKEde toetamine, innovatsioon ning teadus- ja arendustegevus, taastuvenergia, energiatõhusus, digitaalne ja transporditaristu.

Investeerimiskavast hakkab toetusi saama rohkem projekte enamates liikmesriikides. Komisjon on teinud ettepaneku pikendada EFSI tegevusaega („EFSI 2.0“ ettepanek) ja kahekordistada selle mahtu 2022. aastaks 630 miljardi euron, laiendades samal ajal selle geograafilist ja valdkondlikku katvust. Oluline on see ettepanek¹⁰ kiiresti vastu võtta.

Lisaks EFSI tegevusaja pikendamisele paraneb geograafiline katvus veelgi tänu täiendavatele ja lihtsustatud võimalustele, mida pakub EFSI kombineerimine Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondidega (ESIF), koos tehnilise abi laiendamisega kogu Euroopas. ESIFI uus programmitöö periood, mis pakub aastatel 2014–2020 investeerimiseks liikmesriikidesse 454 miljardit eurot, on suurendanud keskendumist ELi vahendite

⁹ COM(2016) 359 ja COM(2016) 581

¹⁰ Euroopa ülemkogu järeldused, oktoober 2016: Euroopa Ülemkogu kutsub nõukogu üles leppima 6. detsembri istungil kokku oma läbirääkimispositsioonis komisjoni uue Euroopa Strateegiliste Investeringute Fondi (EFSI) käsitleva ettepaneku suhtes, võttes arvesse sõltumatut välishindamist, mis esitatakse novembris.

tulemuslikule ja tõhusale kasutamisele, nõudes, et programmide puhul nimetataks selgelt kavandatud tulemused ja muudetak need mõõdetavateks eesmärkideks. Peale selle nõutakse liikmesriikidelt selliste seadusandlike ja struktuuriliste tingimuste loomist, mis võimaldaks sektoritel saada vahendeid eesmärkide tulemuslikuks saavutamiseks. Komisjon on teinud ettepaneku suurendada tulevikus EFSI ja ESIFi, samuti Euroopa ühendamise rahastu kombineerimise võimalusi.

Jätkusuutlik investeerimine tootlikkuse suurendamiseks kogu majanduses ressursi- ja energiatõhususe suurendamise ning sisendikulude vähendamise teel, vähendades samal ajal väliskulusid ja mõju. Konkreetsemalt loob vähese CO₂-heitega ja ringmajandusele ülemineku toetamine uusi töökohti teenuste, näiteks innovatiivsete, hooldus- ja remonditeenuste valdkonnas ning uute säästvamate toodete projekteerimise ja valmistamise valdkonnas. Konkreetsete valdkondade hulka, kus ringmajanduse ja parema ressursitõhususe makromajanduslik tähtsus võib olla märkimisväärne, kuuluvad keskkonnasõbralik riigihange, investeringud jäätmekäitlus- ja veevarustustaristusse, säästev ehitus, kriitilise tähtsusega toorained, biokütused ja biokemikaalid, samuti energeetika ja kliimaga seotud investeringud.

Investeeringud peavad keskenduma ka inimkapitalile ja sotsiaaltaristule. Sageli naiste kanda jääva vanemate ja laste hooldamiskohustuse vähendamiseks on eriti oluline pikaajalise hoolduse teenuste ning taskukohaste ja paindlike lastehoiuasutuste arendamine. Jätkusuutlikku investeerimist on vaja ka hariduse ja elukestva õppe valdkonnas, et toetada tööalast konkurentsivõimet ning kompenseerida palgalõhe riski ja erinevust kõrge ja madala kvalifikatsiooniga töötajate töötingimuste vahel.

Liikmesriikidele oleks kasu selgematest juhenditest avaliku sektori raamatupidamiseeskirjade (ESA 2010) kohta, eelkõige avaliku ja erasektori partnerluste valdkonnas. Avaliku ja erasektori partnerluste statistilise käsitlemise juhend, mille Eurostat koostöös Euroopa Investeerimispankaga välja töötas ja suunas peamiselt erasektori sidusrühmadele, avaldati 29. septembril 2016¹¹. Praegu toimub selle väljaande avaldamise järgne tutvustuskampaania. Peale selle seirab komisjon avaliku sektori raamatupidamiseeskirjade tõlgendamise mõju avaliku ja erasektori partnerluste loomisele erinevates sektorites, ning kaalub vajaduse korral täiendavate meetmete võtmist.

1.3 Investeeringutõkete kõrvaldamine

EL ja tema liikmesriigid on astunud samme investeeringutõkete kõrvaldamiseks, kuid palju jääb veel teha. Samal ajal, kui komisjon jätkab oma jõupingutusi üldise investeeringukeskkonna parandamiseks ELi tasandil, sealhulgas ühtse turu süvendamine, peaksid liikmesriigid tõhustama oma jõupingutusi investeeringutõkete kõrvaldamiseks riiklikul, piirkondlikul ja kohalikul tasandil.

Jätkusuutlik investeerimine nõuab kindlat ja prognoositavat ärikeskkonda. Komisjon on juba esitanud algatused reaalmajanduse rahastamise lihtsustamiseks, nagu taristuinvesteeringute kindlustajate ja edasikindlustajate kapitalinõuete alandamine ning riigiabi eeskirjade riiklikest vahenditest rahastamise suhtes kohaldamise praktiliste suuniste vastuvõtmine¹². Peale selle hõlmab töö energialiidu, kapitaliturgude liidu, ühtse turu strateegia, digitaalse ühtse turu strateegia, ringmajanduse paketi ning rahvusvaheliste kaubandus- ja investeerimislepingute alal erimeetmeid, mis aitavad nende täielikul rakendamisel kõrvaldada tõkkeid, edendada innovatsiooni ja parandada investeeringukeskkonda. Näiteks peaks energialiidu raames olema juhtimisprotsess, mis

¹¹ Eurostat / EPEC / Euroopa Investeerimispank, „Avaliku ja erasektori koostöö statistilise käsitlemise suunised“, september 2016.

¹² C/2016/2946

toetub riiklike energia- ja kliimakavadele aastani 2030 ja kaugemale, ning mis pakuks prognoositavust ettevõtjatele, investoritele ja ühiskonnale laiemalt. Suurendada tuleks ka ennetavat kindlust konkreetsete sektorite, nagu energiatõhususe riiklikus raamatupidamisarvestuses. 5G ehk mobiilside süsteemide viienda põlvkonna täielik kasutuselevõtmine kogu Euroopa Liidus aastaks 2025 võib luua kaks miljonit töökohta. Peale selle aitab äriühingu tulumaksu ühtns konsolideeritud maksubaasi hiljutine taaskäivitamine¹³ kaasa ELi muutmisele investeringutele atraktiivsemaks kohaks, pakkudes äriühingutele prognoositavamaid eeskirju, võrdsemaid tingimusi ja väiksemaid nõuete täitmisega seotud kulusid. Samuti toetab see innovatsiooni Euroopas, tagades, et teadus- ja arendustegevusse tehtavate investeringute kulud on tulust mahaarvatavad, ning kõrvaldades maksusüsteemi eelised laenude abil rahastamiselt võrreldes omakapitalirahastusega.

Teadmisesse, innovatsiooni, haridusse ning info- ja kommunikatsioonitehnoloogiasse kui majanduskasvu mootoritesse investeerimise tähtsus on tegevuskavas samuti tähtsal kohal. Mitmes liikmesriigis on masinatesse ja seadmetesse investeerimise märgatav vähenemine osaliselt põhjustatud tootlikkuse langust. Samal ajal on vaja koguteguritootlikkuse ja ühisinvesteringute kasvu suurendamiseks investeerida rohkem immateriaalsesse varasse, nagu teadus- ja arendustegevus, info- ja kommunikatsioonitehnoloogia ning koolitus. Liikmesriigid peavad tagama kapitali võimalikult tõhusa jaotuse. Minevikus aitas koguteguritootlikkus, mis hõlmab mitmeid tegureid, nagu innovatsioon ja vahendite tõhusam jaotus, ELis majanduskasvule ja tootlikkusele vähem kaasa kui USAs. Selle Euroopa madalama tootlikkuse põhjuseks on kauba-, teenuste-, kapitali- ja tööturгу mõjutavad struktuurilised probleemid. Konkurentsivõime ja majanduskasvu võimendamiseks on vaja parandada teadustegevuse ja äriarenduse suhet kaupade ja teenuste väljatöötamisel. Samuti aitaks riiklike tööstuse digitaliseerimise platvormide loomine võimendada selleks eraldatud ELi vahendeid, et pakkuda märkimisväärseid investeringuid, mis ühtlasi tugevdaks meie majanduse konkurentsivõimet.

Liikmesriigid peavad tõhustama oma jõupingutusi vajalike reformide alal, mille eesmärk on kõrvaldada Euroopa poolaasta raames tuvastatud investeerimistõkked. Hoolimata mõnede liikmesriikide, eelkõige kriisist tugevasti mõjutatud euroala riikide võetud meetmetest, on edu investeerimistõkete kõrvaldamisel olnud üldiselt ebaühtlane, ja palju jääb veel teha. See käib selliste valdkondade kohta, nagu maksejõuetus, riigihanked, avaliku halduse tõhusus ja läbipaistvus või sektoripõhised määrad, samuti töö- ja kaubaturgude toimimine. Eelkõige on majanduskasvu toetamiseks ning kvaliteetsete teenuste pakkumiseks äriühingutele ja kodanikele vaja tõhusat ja läbipaistvat avalikku haldust ja tulemuslikke kohtusüsteeme. Mõnes liikmesriigis võivad investeerimistõkete hulka kuuluda ka kõrge maksutase ja liiga keerukas maksusüsteem, korruptsioon, nõrk teadus- ja arendustegevuse raamistik ning rahastuse raske kättesaadavus, eriti VKEdele. Riigipõhistes soovitustes loetletud reformid on vajalikud investeringute taseme hoidmiseks ja suurendamiseks liikmesriikides, võttes arvesse riiklike eripärasid.

1.4 ELi ettevõtjate võimalused saada kasu globaalsetest turgudest ja investeringutest

Eksport välismaailma on muutunud eurooplaste jaoks üha olulisemaks tööallikaks. Tänu meie äriühingute rahvusvahelisele konkurentsivõimele toetab eksport väljapoole ELi praegu rohkem kui 30 miljonit töökohta – kaks kolmandikku enam kui 15 aastat tagasi – mis tähendab, et eksport toetab praegu peaaegu seitsmendikku kõigist Euroopa töökohtadest. Need on kõrget kvalifikatsiooni eeldavad ja keskmisest kõrgema palgaga töökohad. Need jagunevad üle kõigi liikmesriikide ja on kas otseselt või kaudselt seotud ekspordiga väljapoole

¹³ COM(2016) 685

ELi. Näiteks on Saksamaa ekspordiga väljapoole ELi seotud 200 000 töökohta Poolas, 140 000 Itaalias ja 130 000 Ühendkuningriigis. Prantsusmaa eksport väljapoole ELi toetab 150 000 töökohta Saksamaal, 50 000 Hispaanias ja 30 000 Belgias. Selle tulemusena jagunevad kaubandustulud laiemalt kui seda sageli tajutakse, pakkudes muu hulgas märkimisväärseid eeliseid Euroopa tarbijatele. Arvestades suundumuste pöördumise esimesi märke maailmakaubanduses, on vaja säilitada avatus ja lihtsustada veelgi ELi äriühingute, eriti teenusepakkujate ja VKEde integreerumist globaalsetesse väärtusahelatesse.

ELil on hea võimalus kasutada kaubandus- ja investeerimispoliitikat, et aidata kaasa selle eesmärgi saavutamisele ja tuua kasu nii äriühingutele, tarbijatele kui ka töötajatele. EL on maailma suurim kaupade ja teenuste eksportija ja importija. See teeb EList umbes 80 riigi suurima ja veel 40 riigi kõige olulisema kaubanduspartneri. EL peaks kasutama oma tugevust nii oma kodanike kui ka maailma muude osade, eriti kõige vaesemate riikide elanike hüvanguks.

Pariisi kliimakokkulepe ratifitseerimine loob ELi ettevõtjatele täiendavaid uusi võimalusi. Kokkulepe annab vähese CO₂-heite ja väheste heidetega sektorites tegutsevatele ELi äriühingutele poliitilise ja investeringute kindluse, ja seda mitte üksnes Euroopas, vaid kogu maailmas. EL ja tema liikmesriigid annavad suurima panuse arenguriikide kliimamuutustega seotud rahastamisse. Koos annavad nad umbes ühe kolmandiku kliimamuutuse vastu võitlemise meetmeteks saada olevast rahastusest, ja nende arvele jääb peaaegu pool Rohelise Kliimafondi ees võetud kohustustest. Aastatel 2014–2020 kulutatakse vähemalt 20 % ELi eelarvest kliimaga seotud meetmetele. EL rahastab üht maailma suurimat kliimaalgatust – ülemaailmset kliimamuutuste liitu. Et suurendada toetust kõige vaesematele ja haavatavamatele, käivitas EL uue faasi, mille raames kavandatakse võtta aastateks 2014–2020 umbes 350 miljoni euro ulatuses kohustusi. Sellega toetatakse vähim arenenud riike ja väikseid arenevaid saareriike kohandumisel kliimamuutuse mõjuga. EL ja liikmesriigid eraldasid eelmisel aastal arenguriikide aitamiseks kliimamuutusega kohanemisel 17,6 miljardit eurot. See näitab ELi otsustavust anda oma õiglane osa arenenud riikide võetud eesmärki rahastada arenguriike aastani 2020 erinevatest allikatest 100 miljardi USA dollariga aastas.

Tuleb suurendada ELi atraktiivsust investeerimiskohana nii välismaiste kui ka kohalike investorite jaoks. ELi osa globaalsetes välismaistes otseinvesteeringutes langes 2014. aastal kriisieelselt umbes 50 % tasemelt 20 %-le. Samal ajal, kui välismaiste otseinvesteeringute voogusid mõjutavad globaalsed sündmused ja suurel määral ELi välised sündmused, muutub sissevool terve rea riigipõhiste asukohategurite, äriühingupõhiste tegurite ja sektoripõhiste tegurite tõttu, mis mõjutavad investeerimiskliimat, ja mida poliitika kujundavad saavad lühiajalises ja keskpikas perspektiivis otseselt mõjutada.

2. Struktuurireformide jätkamine

2.1. Töökohtade loomine ja oskuste parandamine

Liikmesriigid peavad senisest enam investeerima tööturul osalemist toetavate tingimuste ja paremate töökohtade loomisse ning samuti tõhusasse koolitustegevusse ja oskuste täiendamisse.

Hästitoimivate ja paindlike tööturgudega peavad tööturustaatuste vahelise liikumise ajal kaasnema oskuste parandamine ja sissetulekutoetused, ning tugevatele sotsiaalstandarditele

kindlalt toetuvad sotsiaalhoolekandesüsteemid. Need liikmesriigid, kes viisid enne kriisi ellu laiaulatuslikke tööturu- ja sotsiaalkaitsereforme, on suutnud majanduslanguse tingimustes paremini tööhõivet toetada ja sotsiaalset õiglust säilitada. Sellised reformid hõlmavad paindlikke ja usaldusväärseid töölepinguid, mis edendavad tööturustaatuste vahelist liikumist ja hoiavad ära tööturu lõhestumise, laiahaardelisi elukestva õppe strateegiaid, tõhusaid aktiivseid tööturumeetmeid ning modernseid sotsiaalkaitsesüsteeme. Mõned liikmesriigid on kriisi ajal sellesuunalisi reforme teostanud, aidates nii majanduse praeguse elavnemise raames kaasa töөлkäijate arvu kasvule.

Paljudes liikmesriikides jätkub tööealise elanikkonna ja tööjõu kahanemine, seda peamiselt madala sündivuse, vananemise, väljarände ja terviseiga seotud põhjustel tööturult lahkumiste tõttu. Sellega seoses vajab lahendust tööturu ebakindlus, killustatus ja nende tegurite mõju tootlikkuse kasvule. Eesmärk on vähendada nende negatiivset mõju sisenõudlusele ja tootlikkuse kasvule. Lisaks sellele on sotsiaalse õigluse tagamisel oluline roll täita võrdsetel võimalustel. Naiste tööturul osalemise suurendamine, põhjendamatute sugudevaheliste palgaerinevuste kaotamine, meeste ja naiste töö- ning eraelu vahelise tasakaalu parandamine, ebasoodsas olukorras olevate rühmade kaasamisel edusammude tegemine ja sisserändaja taustaga isikute diskrimineerimise probleemi lahendamine on heaks näiteks sellest, kuidas majanduskasv ja sotsiaalne õiglus üksteist toetavad. Sellega seoses peavad liikmesriigid tagama juurdepääsu sellistele kvaliteetsetele teenustele ja mitterahalistele hüvitistele nagu lapsehoid, eluase, tervishoid ja pikaajaline hooldus, haridus ning koolitus. Kvaliteetsed teenused ja mitterahalised hüvitised aitavad suurendada eelkõige naiste osalemist tööjõus, ning sotsiaalset kaasatust. Tähelepanu väärib ka eluasemepoliitika, kuna selle abil on võimalik kõrvaldada siseriiklikul tasandil geograafilist liikuvust takistavaid tegureid, kasutades selleks suunatud toetusi või sotsiaaleluruumide programmi.

Mitmed liikmesriigid peavad looma asjakohased struktuurid rändajate, sealhulgas pagulaste sissevoolu haldamiseks, mis hõlmaksid laiemat perioodi kui kohesed lühiajalised vajadused. Kuigi majanduslike ja eelarvemõjude olemasolu on ilmne, ei ole need makromajanduslikust seisukohast vaadatuna haldamatud ega liiga ulatuslikud. Strateegiline probleem seisneb vastuvõtvasse ühiskondadesse lühikese aja jooksul sujuvas sulandumises viisil, mis hõlmaks ka pikaajaliste tööturu ja hariduspoliitika ning institutsioonide ja sotsiaalsüsteemiga seotud probleemide lahendamist. Suutlikkusel kohandada strateegiaid ja töötada välja algatusi ning oskuste arendamist käsitlevaid meetmeid, millega edendatakse tööturule integreerimist, on otsene mõju riigi rahanduse pikaajalisele jätkusuutlikkusele. Mitmed liikmesriigid on näiteks välja töötanud strateegiad, millega lihtsustatakse varasema kogemuse ja ettevõtlusvõimekusega rändajate integreerimist. Need liikmesriigid on toetanud rändajaid, et aidata neil kohandada oma oskusi ja kogemusi kohaliku tööturu tingimustega¹⁴.

Hiljutistest edusammudest olenemata peavad liikmesriigid suurendama jõupingutusi noorte töötuse vähendamisel. ELi noortegarantiist on kasu saanud juba 9 miljonit noort, tegemist on raamistikuga, mille raames hõlbustatakse koolist tööle üleminekut, investeeritakse noorte tööalasesse konkurentsivõimesse ning ennetatakse sotsiaalse tõrjutuse ohtu. Liikmesriigid peavad siiski jätkama noortegarantii rakendamist ning suurendama selle tõhusust, et jõuda seda kõige enam vajavate noorte ja piirkondadeni. Komisjon kasutab selleks kõiki tema kasutuses olevaid vahendeid ning on teinud ettepaneku suurendada noortegarantii rahastamist, samuti esitatakse peagi uue noortega seotud algatuse ettepanek. Lisaks sellele on juba neli miljonit üliõpilast saanud toetust programmi Erasmus raames. Iga

¹⁴ Hiljuti avaldatud komisjoni suunised, sealhulgas 22 heade tavade juhtuuringut ning interaktiivne enesehindamise vahend (<http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/18421>), millega toetatakse teenuseosutajaid rändajatest ettevõtjatele ja ettevõtjaks soovijatele suunatud meetmete tõhustamist.

kolmas programmis Erasmus osalenud üliõpilane sai tööd samas ettevõtjas, kus ta praktikal viibis.

Liikmesriigid peavad keskenduma sellele, et oskused vastaksid tööturu nõudlusele, kuna prognoosid näitavad, et tulevikus tekib puudus kutse- ja koolituskvalifikatsiooniga inimestest. Liiga paljude noorte inimeste jaoks on esialgne kutseharidus ja -koolitus teiseks valikuks ning ainult väikesele osale töötajatest pakutakse võimalust oma oskusi edasi arendada. Kutsehariduse ja -koolituse ajakohastamine, sealhulgas paindlikud õppimisvõimalused aitavad inimestel arendada asjakohaseid valdkonnaüleseid oskuseid kogu oma elu vältel. See eeldab tihedat partnerlust ettevõtjate ning kõrgharidus- ja teadussektorite vahel. Sotsiaalpartnerite aktiivse osalemise tulemusena võib õpipoisiõpe laieneda uutesse valdkondadesse, mis hõlmavad erinevaid oskustasemeid, millega oleks võimalik lahendada oskuste nõudlusele mittevastavuse probleemi. ELi tasandil on sinise kaardi direktiivi läbivaatamine suunatud kolmandate riikide kõrge kvalifikatsiooniga kodanike ligimeelitamiseks mõeldud õigusraamistiku ühtlustamisele ja täpsustamisele, oskuste garantii raames aga rõhutatakse vajadust hinnata kolmandate riikide kodanike erivajadusi.

Haridus- ja koolitussüsteemide ajakohastamine on vajalik selleks, et anda inimestele paremad oskused alates põhioskustest nagu arvutus- ja kirjaoskus kuni ettevõtlusalaste ja digioskusteni. Haridustaseme näitajate kasv 2015. aastal jätkus ning haridussüsteemist varakult lahkunud noorte osakaal enamikes liikmesriikides vähenes, ulatudes 11,0 %-ni. Siiski on haridussüsteemist varakult lahkunud noorte osakaal kõrgeim romade ja sisserändaja taustaga ning eelkõige välismaal sündinud õpilaste hulgas. Kolmanda taseme hariduse omandanute arv on samuti järjekindlalt ja märkimisväärselt kasvanud, ulatudes 2015. aastal 38,7 %-ni, ületades 17 liikmesriigis strateegia „Euroopa 2020“ põhieesmärki 40 %. Rahvusvaheliste standardite kohaselt omandab siiski liiga palju eurooplasi põhi- ja digioskustes ainult madalaima taseme. See asetab Euroopa kiiresti muutuvast maailmamajanduses ebasoodsasse konkurentsiolukorda. Oskuste edendamine on ülespoole suunatud ühtlustamise ja Euroopa sotsiaalse mudeli säilitamise seisukohast olulise tähtsusega, samal ajal on tähtis edendada ettevõtlust ja innovatiivsust. Euroopa uues oskuste tegevuskavas¹⁵ pööratakse erilist tähelepanu täiskasvanute toetamisele, kes ei ole jõudnud keskhariduse omandamiseni, pakkudes neile võimalust hinnata oma oskuste taset ning andes neile uue võimaluse saada koolitust ning valideerida selle käigus omandatud oskused.

Hästitoimiva sotsiaalse turumajanduse aluseks on tõhus sotsiaaldialoog. Edukamatel liikmesriikidel on tavaliselt tugevamatel alustel toimiv sotsiaaldialoog. Sotsiaaldialoogi edu sõltub mitmest tegurist, sealhulgas erinevate partnerite valmidusest ja suutlikkusest osaleda ning tegutseda lahenduste leidmise suunas, näiteks kui tegemist on palgakujundusega.¹⁶ Sotsiaalpartnerite ELi ja siseriiklikul tasandil kaasamine on olulise tähtsusega, et majandus- ja sotsiaalpoliitika terviklikul ja tulevikku vaataval viisil kujundamisel ja rakendamisel tasakaalu säilitada.

Liikmesriigid peaksid koos sotsiaalpartnerite ja kooskõlas riiklike tavadega tagama, et nende palkade kehtestamise süsteemid oleksid töökohtade loomise ja reaaltulude suurendamise saavutamisel tõhusad, ning peaksid selleks tootlikkuses aja jooksul toimuvate muutustega paremini kohanema. Mitme liikmesriigi puhul tundub, et palgakasv ei ole tootlikkuse kasvuga piisavalt kooskõlas. See võib kaasa tuua konkurentsivõime languse või liiga mõõduka palgakasvu korral nõrgema kogunõudluse ja majanduskasvu.

¹⁵ COM(2016) 381

¹⁶ 24. oktoobril 2016 toimus tööhõivekomitees tööhõive, sotsiaalpoliitika, tervise- ja tarbijakaitseküsimuste nõukogu poolt 13. oktoobril 2016 heaks kiidetud tööhõivesuuniste alusel esimene sotsiaaldialoogi liikmesriikides käsitlev kolme osapoolega mitmepoolne järelevalvealane kohtumine. See korraldati koostöös liikmesriikide ametiühingute ja ettevõtjate ühenduste esindajatega.

See võib takistada ka tootlikkuse kasvu, teadus-, arendus- ja uuendustegevust ning investeringuid inimkapitali, mis on suunatud oskuste arendamisse. Samuti võib see kahjustada vahendite eraldamist suurema lisaväärtusega sektoritele ning seega takistada struktuursete muutuste teostamist ELi majanduses, et parandada selle konkurentsivõimet. On oluline tagada, et arvesse võetakse eri oskusi ning erinevaid majandustulemusi piirkondade, majandussektorite ja ettevõtete lõikes. Miinimumpalga kehtestamisel peaksid liikmesriigid ja sotsiaalpartnerid võtma arvesse selle mõju palgavaesusele, töökohtade loomisele ja konkurentsivõimele.

2.2. Sotsiaalpoliitika tootliku tegurina – heaoluriigi moderniseerimine

Liikmesriigid peavad oma sotsiaalkaitsesüsteemid ümber kujundama, et parandada tööjõus osalemist ning pakkuda piisavat tööhõivekindlust ja asendussissetulekut.

Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate inimeste koguarv ELis 2015. aastal vähenes, kuid on endiselt väga kõrge¹⁷. Isegi kui EL on veel kaugel strateegia „Euroopa 2020“ raames püstitatud eesmärgist tuua 2020. aastaks vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohust välja vähemalt 20 miljonit inimest, läheneb vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate inimeste arv jälle 2008. aasta tasemele, mis on strateegia „Euroopa 2020“ raames seatud võrdlusaastaks. Sotsiaalkaitse moodustab viimastel aastatel toimunud kulutuste suurendamisest tulenevalt ka liikmesriikide avaliku sektori kulutustest suure osa, kuid kulutusi on võimalik veelgi paremini suunata.

Maksu- ja hüvitisskeemid peaksid võimaldama piisavat sotsiaaltuge ja töötamise stiimuleid.

Sissetulekutoetuse süsteemide (töötustoetus, sotsiaalabi, sh miinimumsissetulek, pension) piisavuse ja katvuse parandamine on sotsiaalse tõrjutuse vältimisel väga oluline ning võib töötustoetuse puhul suurendada nii makro-majanduslikku stabiilsust kui ka tööturul osalemist, vähendades seejuures ebakindlust. Töötustoetused peaksid olema piisavad oma kestuse, kõlblikkuse ja ulatuse poolest, ning olema kättesaadavad kõigile töötajatele, sõltumata nende lepingust, säilitades siiski samal ajal tööstiimulid ning aktiveerimisnõuded, mis käsitlevad töökoha otsimist ja aktiivsetes tööturumeetmetes osalemist. Lisaks sellele tuleks tagada piisav miinimumsissetulek neile, kellel puuduvad inimväärseks elatustasemeks vajalikud piisavad vahendid. Tööealiste jaoks peaksid kõnealused hüvitised hõlmama nõuet osaleda aktiivsetes tööturumeetmetes, et innustada tööturule naasmist, panustades nii nende tugisüsteemide jätkusuutlikkusse. See võib teatavatel juhtudel eeldada ühe akna süsteemi loomist, mis tegeleks nii lühiajaliste kui ka pikaajaliste töötutega. Edendada tuleks ka töötamise stiimulite ja töötamise kasulikuks muutmise tõhustamisele suunatud maksu- ja hüvitisreforme. Maksusüsteemid aitavad kaasa ka sissetulekute ebavõrdsuse ja vaesuse vastu võitlemisele.

Riiklikud pensionisüsteemid peaksid oodatava eluea pikenemist paremini kajastama.

Pensionisüsteemid peaksid kooskõlas tööturumeetmetega võimaldama ja julgustama meestel ja naistel püsida tööturul kõrge eani, kajastades sellega oodatava eluea pikenemist, ja piirama ennetähtaegselt pensionile jäämise võimalusi. Pikem ja rahuldustpakkuvam tööelu sõltub ka piisavatest oskustest ja elukestva õppe võimalustest ning sobivast töökeskkonnast, sealhulgas paindlikust tööülesannete jaotusest ja tööajast. Tööeas töö- ja eraelu tasakaalu parandamiseks ning soolise pensionilõhe vähendamiseks võiksid pensionisüsteemid väärtustada hooldusülesandeid, võttes arvesse eelarvepositsiooni ja tulevase mõjusid kuludele. Ulatuslik täiendavate pensionitoetustega kaetus võib täita olulist rolli pensioniea sissetulekute tagamisel ning seda tuleks sõltuvalt siseriiklikust kontekstist asjakohaselt edendada, seda eelkõige juhul, kui riiklik pension ei ole piisav.

¹⁷ 2015. aastal oli vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus ligikaudu 119 miljonit inimest, mis on ligikaudu 3,5 miljonit vähem kui 2014. aastal.

Tervishoiupoliitika peaks toetama ja tugevdama sotsiaalseid turvavõrke ja aktiivseid kaasamise strateegiaid, kasutades selleks ennetavat, kuid ka ravi- ja rehabilitatsioonipoliitikat. Liikmesriigid peavad seetõttu jätkama tervishoiusüsteemide reformimist, kindlustades seega üldise juurdepääsu kulutõhusatele riiklikele tervise- ja tervishoiuteenustele. Elanikkonna halva tervise ja sellega seotud kulutuste tõttu vaesusesse või sotsiaalsesse tõrjutusse langemise eest kaitsmine on oluline nii sotsiaalsest kui ka majanduslikust seisukohast. See on oluline ka puuetega inimeste aktiveerimise seisukohast. ELi tasandil võetud meetmetest olenemata on puuetega inimeste jaoks kõige suuremaks probleemiks endiselt võrdsete võimaluste puudumine tööturul. Jõupingutusi tuleks teha puuduste asemel suutlikkusele keskendumise tagamiseks.

2.3 Ühtse turu siivendamine ja siseturu piiride laiendamine

Liikmesriigid peaksid Euroopas investeringute ja tootlikkuse kogu potentsiaali rakendamiseks täielikult ära kasutama ELi tasandil olemasolevad vahendid Tootlikkuse kasv on viimastel aastatel aeglustunud, kuid see ei ole kõiki ettevõtjaid samas ulatuses mõjutanud. Paljudel juhtudel on kõige madalama tootlikkusega ettevõtjad kogunud tootlikkuse langust. Liikmesriigid peavad teostama reforme ja võtma kasutusele strateegiaid, millega lihtsustada uute tehnoloogiate levikut, et tagada sellega kaasnevate hüvede kandumine suuremale hulgale ettevõtjatele. Ühtse turu strateegia rakendamise luuakse uusi ärivõimalusi ning kõrvaldatakse olemasolevaid regulatiivseid ja haldustakistusi, seda eelkõige üle Euroopa laieneda soovivate teenuseosutajate puhul. Väljatöötamisel on konkreetset ettepanekud, mis on seotud ühtse turu eeskirjade jõustamisega, ning ka meetmed ettevõtlusteenuste, ettevõtete restruktureerimise ja maksejõuetuse valdkonnas. Ühtlasi soovitakse luua lihtsam, tänapäevasem ja pettusekindlam käibemaksusüsteem. Digitaalse ühtse turu strateegia suurendab õiguskindlust digitaalsektoris. Tarbijaeeskirjade tõhusam jõustamine tagaks võrdsed tingimused kogu ühtse turu ulatuses, suurendaks usaldust ning aitaks digitaalse ühtse turu potentsiaali paremini kasutusele võtta. Komisjon uurib ka võimalust luua ühtne ELi lubade andmise raamistik, mida kohaldataks vahetult piiriülese mõõtmega suurte projektide või riiklikku kaasrahastamist hõlmavate suurte investeerimisplatvormide suhtes.

Riigihanked on olulised konkurentsivõime seisukohast, kuna nende abil on võimalik juhtida struktuurimuutusi. ELi riigiasutused kulutavad igal aastal ligikaudu 14 % SKPst riigihangetele, mille summa ületab ELis aastas 1,9 triljonit eurot¹⁸. See on eelkõige nii sellistes sektorites nagu energeetika, transport, kaitse, IT või tervishoiuteenuste osutamine, kus avalik sektor moodustab nõudlusest kõige suurema osa. Modernsed riigihankesüsteemid eeldavad avaliku sektori hankijaid, kes mõistavad oma tööga kaasnevat majanduslikku mõju ning kelle mainet ja läbipaistvust ei ole võimalik kahtluse alla seada. Luua tuleb institutsioonid, kes on suutelised koordineerima erinevatel tasanditel asuvate asutuste vahelisi hankeid, eesmärgiga saavutada mastaabisäästu, lahendada ettevõtjate kaebusi ja auditeerida hankelepinguid. Luua tuleb protsessid, millega ennetada korrupsiooni ja tarnijate vahelisi keelatud kokkuleppeid ning lahendada kindlakäeliselt ebaausate hangete juhtumeid. Lisaks sellele on mõnedes liikmesriikides, kus riigile kuuluvad äriühingud avaldavad majandusele püsivat mõju, oluline tagada asjakohased juhtimisstruktuurid, mis aitaksid majanduse arengut paremini edendada.

Paljudes liikmesriikides viitavad struktuurimuutused kapitali- ja tööjõu siiretele traditsioonilistest valdkondadest uutesse sektoritesse, sageli teenustesektorisse. Töövõljalikus selles sektoris on madalam ning see on ELis tõusnud aeglasemalt kui muudes

¹⁸ Tegemist on värskema prognoosiga, mis ei hõlma kommunaalteenuste kulutusi. Varasem, kommunaalteenuste kulutusi hõlmav prognoos on ligikaudu 19 % ELi SKPst, st umbes 2,3 triljonit eurot.

arenenud majandusega riikides, eelkõige Ameerika Ühendriikides. Töövõime tõstmine kõnealus arenevas sektoris muutub vajalikuks, et tagada kvaliteetsete töökohtade ja kõrge palga olemasolu. Kahjuks piiravad teenuste siseturu lõpuleviimata integreerimine ja nende turgude teatavatele segmentidele senini juurdepääsu tõkestavad takistused liidusisese kaubanduse laienemist ning nende teenuste turgude laienemist. Suuremast konkurentsist paremini integreeritud teenusteturgetel oleks kasu ka tarbijatel ja tootmisahela järgmise etapi tootjatel, kuna juurdehindlused kipuvad langema konkurentsitihedamates keskkondades, samal ajal võib paraneda toodete ja teenuste kvaliteet. Töötajad peavad siiski muutustega kaasainemiseks omama õigeid oskusi ja suutlikkust, mis eeldab selle protsessi lihtsustamiseks avaliku sektori asutuste aktiivset rolli. Siseturu ühtsust ohustavad probleemid vastastikuse tunnustamise põhimõtte kohaldamisel ja mõnedel juhtudel siseriiklikud märgistamisnõuded. Mitmed liigsed tõkked reguleeritud kutsealade valdkonnas takistavad jätkuvalt siseturu täieliku potentsiaali realiseerimist. Äriteenuste, kutsealaste teenuste ja jaemüügi puhul on kõnealuste takistuste kõrvaldamisel laiem majanduslik mõju.

Õiguskeskkondade uute ärimudelitega kohandamine on eriti oluline majanduse elavdamise seisukohast, kuid see ei tohi toimuda õigluse arvelt. EL ja liikmesriigid peavad jagamismajanduse raames suhtuma uutesse ettevõtlusviisidesse avatult. Samal ajal tekitab killustatud lähenemisviis uutele ärimudelitele Euroopas ebakindlust nii traditsiooniliste ettevõtjate, uute teenuste osutajate kui ka tarbijate hulgas. Seetõttu esitas komisjon suunised, kuidas tuleks kehtivaid liidu õigusakte kõnealuse dunaamilise ja kiiresti areneva sektori suhtes kohaldada¹⁹. Osana suunistest peaksid liikmesriigid hindama kehtivate piirangute põhjendatust ja proportsionaalsust ning kasutama täielikke keelde ainult viimase abinõuna. Samuti tuleks tagada kõrgetasemeline tarbijakaitse, loobudes samal ajal eaproporsionaalsete kohustuste kehtestamisest eraisikutele, kes osutavad teenuseid ainult aeg-ajalt. Lisaks sellele peaksid liikmesriigid jätkama jagamismajanduse suhtes kohaldatavate maksu- ja vastutust käsitlevate eeskirjade ning tööõiguse lihtsustamist ja täpsustamist. Tehes majandustegevuse registreerimisel riiklike ametiasutustega koostööd, võivad jagamismajanduse platvormid maksude kogumise lihtsustamisele märkimisväärselt kaasa aidata. Kokkuvõtvalt peaksid kõnealused algatused aitama kaasa innovatsiooni käsitlevate tugevamate raamtingimuste tekkele, olemasoleva turukillustatuse vähendamisele ning pikemas perspektiivis töökohtade loomisele.

Liikmesriigid peavad looma modernse maksusüsteemi, mis on suuteline toetama majanduskasvu ja ettevõtjate vahelist õiglust. Maksustamise valdkonnas viiakse ELi algatuste abil koostöö maksudega seotud kuritarvituste vastases võitluses uuele tasemele. Selline koostöö hõlmab maksuotsuste läbipaistvuse suurendamist ja hargmaseid ettevõtjaid käsitlevat maksualast teavet, kõige karmimate maksudest kõrvalehoidumise skeemide suhtes võetavaid kuritarvituste vastaseid ühtseid meetmeid ning komisjoni käibemaksu tegevuskava. Maksustamise vältimise ja maksudest kõrvalehoidumise piiriülene laad ning liikmesriikide majanduste integratsioon nõuavad koordineeritud lähenemisviisi mitte ainult üleeuroopaliste algatuste, vaid ka siseriiklike meetmete koordineerimise kaudu. Komisjoni hiljutise ettepaneku alusel äriühingu tulumaksu ühtse konsolideeritud maksubaasi ja topeltmaksustamisega seotud vaidluste lahendamise kohta luuakse ELi jaoks moderne, õiglane ja konkurentsivõimeline maksuraamistik. Motiveeritakse majanduskasvu soodustavaid tegevusi, näiteks investeeringuid teadus- ja arendustegevusse ja omakapitali kaudu rahastamist, toetades laiemaid eesmärke: elavdada majanduskasvu, töökohtade loomist ja investeerimist. Maksukogumise tõhustamine on vajalik mitmes liikmesriigis, ning mõnedes neist on juba vastavaid meetmeid võetud. Liikmesriigid peaksid neid võimalusi kasutama ka tööjõu maksustamise vähendamiseks. Samal ajal peaksid liikmesriigid erilist tähelepanu pöörama oma maksureformide jaotuslikule mõjule.

¹⁹ COM(2016) 356

3. Vastutustundlik eelarvepoliitika

Euroala keskmine eelarvepuudujäägi vähenemine ning nende riikide arv, kelle suhtes kohaldatakse ülemäärase eelarvepuudujäägi menetlust, kajastab viimastel aastatel tehtud jõupingutusi. Komisjon andis hiljuti oma arvamuse euroala liikmesriikide eelarvekavade kohta²⁰. Koondpilt hõlmab endas liikmesriikide vahelisi suuri erinevusi. Mitmes kõrge valitsemissektori võlatasemega riigis on jätkuvalt probleemiks riigi rahanduse jätkusuutlikkus, mis võib neid riike negatiivsete šokkide suhtes vastuvõtlikuks muuta. Mõnedes riikides on aga eelarvepoliitilist manööverdamisruumi. Majanduslikust seisukohast tuleb hindamisel lähtuda kahest eesmärgist – riigi rahanduse pikaajalisest jätkusuutlikkusest ja vajadusest toetada majanduse elavdamist.²¹

Võttes arvesse vajadust toetada käimasolevat taastumist, on euroalal tervikuna positiivse eelarvepoliitika teostamiseks vaja teha suuremaid jõupingutusi ka Euroopa Keskpanga rahapoliitika²² toetamiseks. Sellest anti teada juba Euroopa Parlamendi presidendi ja nõukogu kavatsusavalduses ning seda mõtet kajastatakse ka kavandatavas soovitusel euroala majanduspoliitika kohta.²³ Liikmesriikide eelarvepoliitika peaks toetama majanduskasvu, tagades seejuures võla pikaajalise jätkusuutlikkuse. Liikmesriigid, kus on eelarvepoliitilist manööverdamisruumi, peaksid kasutama seda nõudluse stabiliseerimiseks. Liikmesriikides, kus see võimalik ei ole, tuleks täita stabiilsuse ja kasvu pakti esitatud nõudmisi ning kasutada kõiki võimalusi reformide edendamiseks ning riigi rahanduse kvaliteedi parandamiseks, et toetada töökohtade loomist ja majanduskasvu. Need liikmesriigid peavad majanduskasvu mõju maksimaalseks suurendamiseks keskenduma eelarve kvaliteedile ja sisule (nii tulude kui ka kulude puhul). Selleks otstarbeks on väga levinud kasutada kulude läbivaatamist. Selle tulemusena paraneks eelarvepoliitika jagunemine riigiti ning välditaks olukorda, kus lühiajaline makromajanduslik stabiliseerimine saavutatakse keskpika perioodi jätkusuutlikkuse ohtu seadmise arvel.

Eeskirju kohaldades jätkab komisjon stabiilsuse ja kasvu pakti²⁴ sisalduva vajaliku paindlikkuse rakendamist. Komisjon arvestab praegust metoodikat kohaldades ka rändajate erakordset sissevoolu ja erakordsete turvameetmete mõju eelarvele. Mitme struktuurireforme ja investeerimisklausleid kasutava riigi suhtes kohaldatakse juba märkimisväärset paindlikkust.

Madalate rahastamiskulude tõttu oleks liikmesriikidel praegu väga soodne riiklike investeeringuid teha. Koostoimes järk-järgult tugevneva nominaalkasvuga annab see ka võimaluse vähendada kõrget võlasuhet. Seda aitaks lihtsustada tulevikku mitte suunatud kulude vähendamine ja maksusüsteemide vaheliste lünkade kõrvaldamine. Stabiilsuse ja kasvu pakti nähtakse ette eelarvepoliitikale erinevates tingimustes sobiv raamistik. Selleks et pakkuda stiimuleid tõhusa poliitika elluviimiseks ja majanduse elavdamiseks, tuleb eelarvejärelvalve vahendid maksimaalselt ära kasutada.

Enamikes liikmesriikides on pensionisüsteemide tõhustamiseks reformitud nende jätkusuutlikkust, tõhusust ja pädevust, kuid nende reformimeetmete ühtlustamiseks on

²⁰ COM(2016) 730

²¹ COM(2016) 727

²² COM(2016) 727

²³ COM(2016) 726

²⁴ COM(2015) 12

vaja teha täiendavaid jõupingutusi.²⁵ Selleks peaksid poliitikameetmed täiendama ellu viidud pensionireforme toetavate meetmetega, millega muu hulgas suurendatakse pensioniea sissetulekuid, pikendatakse tööiga, sidudes pensioniea näiteks oodatava elueaga, ning toetades teisi täiendavaid pensionieas sissetulekute teenimise vorme. Liikmesriigid peaksid kehtestama ka vastupidavust suurendavad meetmed, millega tagatakse, et pensionisüsteem oleks jätkuvalt jätkusuutlik isegi ebasoodsates tingimustes.

Johtuvalt elanikkonna vananemisest ja tehnoloogia arengust on järgmistel kümnenditel oodata tervishoiule ja pikaajalisele hooldusele suunatud avaliku sektori kulutuste märkimisväärset suurenemist. Jätkusuutlike tervishoiusüsteemide tagamiseks ja nendest elanikkonna tervise ja majandusliku heaolu parandamiseks tuleneva positiivse panuse toetamiseks on vaja võtta täiendavaid poliitikameetmeid, mis võimaldaksid inimestel kauem terved püsida ning muuta tervishoiusüsteemid tõhusamaks, kättesaadavamaks ja vastupanuvõimelisemaks.²⁶

4. Järgmised sammud

Liikmesriigid peaksid kiirendama igale liikmesriigile suunatud riigipõhistes soovitustes esile tõstetud olulisi reforme. Samal ajal peaksid nad täielikult ära kasutama neile ELi tasandil pakutavaid võimalusi. Reformide mõju avaldub alles mõne aja pärast ning mida pikemalt neid edasi lükata, seda kauem jäävad riikide majandustulemused allapoole nende võimalikku potentsiaali. Liikmesriike kutsutakse üles kasutama ELi tasandil olemasolevaid vahendeid, nagu näiteks Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondid, struktuurireformi tugiprogramm (kohe kui see on kaasseadusandjate poolt heaks kiidetud) ning Euroopa investeerimiskava. Komisjon on valmis vajaduse korral aitama. Komisjon jätkab Euroopa Parlamendi ja nõukoguga konstruktiivset dialoogi, et tagada ELi prioriteetsete algatuste sujuv teostumine.

Komisjon tihendab ka riiklike programmide ja riigipõhiste soovituste järgmiseks kevadeks ettevalmistamisel dialoogi liikmesriikidega. See peaks tekitama ühise arusaamise reformide edukast rakendamisest ja järjestamisest, võttes arvesse lühikese ja keskpika perspektiivi mõjusid ning jaotamisega seotud kulusid ja kasu. Talvel toimuva riigipõhiste aruannete avaldamise järel jätkab komisjon arutelu liikmesriikidega erinevate kanalite kaudu, sealhulgas vastutava asepresidendi juhtimisel toimuvate poliitilise tasandi sihtotstarbeliste visiitide raames. Liikmesriikidel on ka võimalus esitada tagasisidet komisjoni analüüsi kohta kahepoolsete kohtumiste teise vooru ajal, ning riiklikes reformikavades ja lähenemisprogrammides. Kõigi nende kontaktide raames rõhutab komisjon tugevalt nõukogu poolt vastu võetud riigipõhiste soovituste rakendamise olulisust.

Riiklike programmide ettevalmistamiseks rõhutatakse teatistes liikmesriikide parlamentide olulist rolli ning sotsiaalpartnerite suuremat kaasatust. Kõnealuste programmide kaasav ettevalmistamine aitab suurendada vastutust ning toetust laiematele reformidele, ning komisjon on valmis selliseid kontakte igal tasandil toetama.

²⁵ Vt majanduspoliitika komitee (AWG) ja Euroopa Komisjoni majandus- ja rahandusküsimuste peadirektoraat (ECFIN) aruanne „The 2015 Ageing Report. Economic and budgetary projections for the 28 EU Member States (2013–2060)“ (2015. aasta aruanne vananemise kohta. Majandus- ja eelarveprognoosid ELi 28 liikmesriigi kohta (2013–2060)) (European Economy 3/2015) ning Euroopa Komisjoni tööhõive, sotsiaalküsimuste ja sotsiaalse kaasatuse peadirektoraadi (DG EMPL) ja sotsiaalkaitsekomitee aruanne „The 2015 Pension Adequacy Report: current and future income adequacy in old age in the EU“ (2015. aasta pensionide piisavuse aruanne: vanemaealiste inimeste sissetulekute praegune ja tulevane piisavus ELis), European Union“, Vol I and II.

²⁶ COM(2014) 215

